

20A Česká próza od konce první světové války do konce druhé světové války (1. polovina 20. století)

Období 1918 – 1948; hlavní rysy: 28. 10. 1918 vznik samostatného Československa; mohutný hospodářský vývoj ve 20. letech; 30. léta – světová hospodářská krize a z ní plynoucí sociální a politické problémy; nárůst radikálních totalitních názorů, řešení sociálních konfliktů rasistickými a fašistickými metodami; Mnichovská dohoda; 15. 3. 1939 – Protektorát Čechy a Morava; druhá světová válka.

V meziválečném období dominantní postavení prózy, zvl. *společenského, psychologického a historického* románu; baladická próza. Česká literatura dosáhla vysoké umělecké úrovně, rozvíjí se množství směrů a tvůrčích individualit. Tradiční národnostní cítění ustupuje cítění sociálnímu. Národní uvědomění se do literatury vrací před vypuknutím 2. sv. války.

Žánrová a tematická pestrost prózy:

Pokračují předchozí umělecké tendence:

realistická próza – *Alois Jirásek, Zikmund Winter, Karel Václav Rais, Teréza Nováková*
naturalistická próza – *Vilém Mrštík, Karel Matěj Čapek-Chod*
impresionistická próza – *Fráňa Šrámek*

téma 1. sv. války – květen 1917 Manifest českých spisovatelů (propuštění politických vězňů, svoboda tisku, svéprávnost evropských národů).

Vladislav Vančura – Pole orná a válečná
Anna Maria Tilschová – Haldy
Božena Benešová – Úder, Podzemní plameny, Tragická duha
Jaroslav Hašek – Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války
Jaromír John – Večery na slavníku

expresionismus – projevy lidské psychiky, rozklad všech hodnot, grotesknost, absurdita

Ladislav Klíma – Svět jako vědomí a nic; Utrpení knížete Sternenhocha
Josef Váchal – Krvavý román
Richard Weiner – Lítice

legionářská literatura – legionáři bojovali proti Rakousku za svobodu vlasti na různých frontách (západní, ruská, balkánská).

Rudolf Medek - Anabáze
Josef Kopta – Třetí rota
Fr. Langer – Jízdní hlídka

imaginativní próza - vliv postupů avantgardy, zvláště pak moderní poezie (metoda asociace, lyričnost, obraznost, použití vznešeného jazyka)

Vladislav Vančura – Pekař Jan Marhoul; Pole orná a válečná; Rozmarné léto;
Kubula a Kuba Kubikula; Markéta Lazarová; Obrazy z dějin národa českého

katolický proud

Jakub Deml
Jaroslav Durych – Bloudění; Rekviem
Jan Čep – Zeměžluč; Sestra úzkost

tzv. **ruralisté** – venkovská tematika (venkov – zdravé jádro národa, vztah k půdě, rodina jako základ společnosti, souznění umělce s regionem, vlastenectví, katolictví).

Josef Knap,
Fr. Křelina,
Václav Prokůpek

reportážní próza

Ivan Olbracht – *Zamřížované zrcadlo; Země beze jména*

levicově orientovaná próza (socialisticko-realistická próza) – marxistický výklad dějin, typizace, ideologizace.

Marie Majerová – *Panensství; Náměstí republiky; Přehrada; Siréna; Havířská balada*

Marie Pujmanová – *Pacientka doktora Hegla; Lidé na křižovatce; Hra s ohněm;*

Život proti smrti

Ivan Olbracht – *Nikola Šuhaj loupežník; Golet v údolí; Biblické příběhy;*

O mudrci Bidpajovi a jeho zvířátkách

psychologická próza

Jaroslav Havlíček – *Petrolejové lampy; Neviditelný; Helimadoe*

Egon Hostovský - *Případ profesora Körnera; Žhář; Dobročinný večírek;*

Všeobecné spiknutí

Jarmila Glazarová – *Roky v kruhu; Vlčí jáma; Advent*

Václav Řezáč – *Černé světlo; Svědek; Rozhraní*

Richard Weiner

Božena Benešová

Anna Maria Tilschová

demokratický proud – spisovatelé kolem Lidových novin

Eduard Bass – *Klapzubova jedenáctka; Cirkus Humberto*

Karel Poláček – *Muži v ofsidu; Okresní město; Bylo nás pět*

Karel Čapek - *RUR; Věc Makropulos; Krakatit; Anglické listy;*

Povídky z jedné a druhé kapsy; Devatero pohádek; Dášenska; Hordubal; Povětroň;

Obyčejný život; Hovory s T. G. M.; Válka s mloky; Bílá nemoc; Matka;

Život a dílo skladatele Foltýna

Josef Čapek – *Povídání o pejskovi a kočičce, Básně z koncentračního tábora*

Ferdinand Peroutka – *Budování státu*

historická próza

Miloš Václav Kratochvíl

Fr. Kožík

Karel Schulz - *Kámen a bolest*

drama – avantgardní divadla

Jiří Voskovec + Jan Werich *Osvobozené divadlo*

Emil František Burian *D 34*

specifika literatury za okupace: autoři se nemohli svobodně vyjadřovat; sahají k námětům z lidové kultury a z české minulosti; snažili se povzbuzovat národní sebevědomí; tvořili pro děti a mládež

20B Styl odborný

Styl odborných publikací, odborných časopisů, učebnic.

Cíl: podat přesné, jasné, správné, jednoznačné a úplné informace z různých oborů; *poučit*.
Autor musí mít odborné znalosti a vzdělání.

Slohové postupy: popisný, výkladový, úvahový.

Jazykové prostředky:

- ✘ spisovný jazyk, neutrální prostředky
- ✘ odborné termíny (jejich časté opakování není chybou!)
terminologická sousloví, shrnující názvy, diferencující výrazy
- ✘ slova cizího původu
- ✘ složitá větná stavba, pasivní konstrukce
- ✘ zhuštěné vyjadřování (polovětné vazby, přechodníky, podstatná a přídavná jména slovesná, nepůvodní předložky)
- ✘ promyšlená kompozice (kapitoly, oddíly, odstavce, nadpisy, podnadpisy, přílohy, poznámky, rejstříky, resumé, závorky, různé styly písma)

Slohové útvary:

odborný popis

popis pracovního postupu, návod

referát

výklad = postihuje a vysvětluje vnitřní souvislosti a vztahy

pojedenání, článek, studie, monografie, přednáška

úvaha = zamyšlení vedoucí k obecnému závěru; přemýšlí, hodnotí, ale nepoučuje – chce přivést k zamyšlení

kritika, recenze

esej = kratší úvaha, spojuje prvky odborného a uměleckého stylu